

Chingiz AYTMATOV

OXIRZAMON NISHONALARI

(Kassandra tamg'asi)

Suyun Qoraev tarjiması

CHINGIZ AYTMATOVNING FALSAFIY «VAHIYLARI»

Chingiz Aytmatovning eng yaxshi asarlari allaqachon yangi jahon adabiyoti klassikasining tarkibiy qismi bo'lib qoldi. Uning kitoblari uslubi jihatidan ham, ko'tarilgan falsafiy masalalarga ko'ra ham bir-biridan farq qiladi, shu bilan birga ularning umumiy jihatlari ham bor. Shu boisdan muallifning har bir asarini oradan vaqt o'tishi bilan qayta-qayta o'qiging keladi va har gal yangi va yangi jihatlarni kashf etasan. Aytmatov asarlarining kitobxonni ayri-ayri hayajonga soladigan ta'sir kuchi jamiyatda pishib yetilgan muammolar o'rtaga tashlanishidadir.

Aytmatov ijtimoiy voqea-hodisalarni kuzatish va tahlil qilishda noyob iste'dodga ega donishmand faylasuf, kishi ruhiyatining nozik torlarini cherta oladigan sehrar san'atkoridir.

Yozuvchining yangi falsafiy romani – **«Oxirzamon nishonalari»**ni o'qir ekansiz bu fikrning haq ekanligiga yana va yana ishonch hosil qilasiz.

Murakkab dunyoviy fojialarni buyuk qalamkashning sezgir qalbi hatto bashoratchi futurolog olimlardan ham oldin payqaydi. Roman falsafa, fantastika va so'z san'ati mahsuli o'laroq ulkan san'atkorning mushohada qudratidan dunyoga kelgandir. Qalovini topsa qor ham yonadi deganlaridek, nisbati to'g'ri tanlansa, uch tarkibiy qismdan iborat hayotiy jarayonda vaqt ham, fazo ham, inson ham yaxlit bir holatda namoyon bo'ladi.

Yozuvchi kitobxonga badiiy tafakkurning yangi bir qirralarini ochadi, uni o'yga toldiradi va hatto idrok etish qiyin bo'lgan hodisalar girdobiga tashlaydi. Yozuvchi fantastik usuldan foydalangan bo'lsada, roman teran realistik asar sifatida qabul qilinadi. Asarning badiiy tuzilishi, hayotni tasvirlash printsiplari yozuvchining boshqa asarlarinikidan tubdan farq qiladi. Kitobxon romanni varaqlar ekan, odamlarning inson sha'niga nomunosib xatti-harakatlaridan nafratlanadi.

Roman voqeasi o'ta shiddatli psixologik mojarolar va to'qnashuvlar zaminiga qurilgan. Yer kurrasi axloqiy muammolar sinab ko'riladigan poligonga aylangan. Insoniyat halokat yoqasiga borib qolgan. Bu halokat tashqaridan kelgan emas, balki bani odamning xatti-harakatlari, munofiqligi, xudbinligi, axloqsizligi oqibatida yuzaga kelgandir. Dunyo bedavo dardga chalingan, agar insoniyat ijtimoiy xastaliklardan forig' bo'lmas ekan, intiqom muqarrardir. Birgina misol. Ikkiqat ayollar tekshirib ko'rilganda ayrimlarining homilalarida irsiy va boshqa og'ir kasalliklar mavjudligi aniqlansa ham sho'rlik ona shunday bolalarning dunyoga kelishidan manfaatdor ekanligini aytishgan, chunki nogiron farzandli ona kvartira, nafaqalar olishda imtiyozlarga ega bo'larkan.

Romanning mazmuni bunday. Fashizmga qarshi urush yillari sahar chog'i bir ayol endigina tug'ilgan chaqalog'ini qop-matoga o'rab bolalar uyining eshigi oldiga qor ustiga tashlab ketadi. Bolaga Andrey Kriltsov deb nom qo'yishadi. Tashlandiq bola o'ta zehni bo'lib ulg'ayadi va meditsina institutini bitirib genetik olim va nihoyat akademik bo'lib yetishadi. U institutda o'qib yurganidayoq homiladorlik mo'jizasini va odamning dunyoga kelish sir-asrorlarini o'rganishga maftun bo'lib qoladi.

Kriltsov o'z laboratoriyasida undirilgan embrionlardan uzoq muddatga hukm qilingan mahkuma ayollarning bachadonlarida ko'plab ikszurriyotlar, ya'ni ota-onasi ham, aka-ukalari ham, tog'a-jianlari